

Ladányi István

Ne bízzunk az utókorban

*Ne higgy az író halhatatlanságában, ez afféle tanáros butaság!
Danilo Kiš: Tanácsok fiatal íróknak (Piszár Ágnes fordítása)*

*Ha ötvenéves elmúltál, egy éjjel
Parti Nagy Lajos: Egy lopott kádé*

Györgydeák György tizenhárom éve halt meg, ötvenévesen. Két év múlva mehetne nyugdíjba. Nyugdíjba, de honnan is?

Életútja és életműve kapcsán, az életmű lezárultával leginkább annak megőrzése, tartós és lát-ható velünk maradása, aktív jelenléte foglalkoztat, másrészt az előbbinél kevésbé konkrétan ugyan, inkább végig sem gondolt, nem reflektált rossz érzésként, ugyanakkor talán egy átfogóbb probléma-kör részeként a tehetséggel való bánásmód, együttélés, közös, vagyis saját érték-ként való felismerésének és közös fejlesztésének ügye.

Kortársunk és „tértársunk”, Györgydeák György különösen értékes, önelvű, inspiráló életművet hozott létre. A veszprémi Művészetek Házában elkészült a leltár, és Hegyeshalmi László gondozásában megjelent Tóth Eszter kétnyelvű, magyarul megírt és Mendly András által angolra fordított, monográfiaértékű katalógusa, a *Magánmitológia*.

Tóth Eszter könyvének erénye, hogy a művekből felsejülő magánmitológiával együtt a Györgydeák körüli személyes mitológiáknak is a nyomába eredt, és a kortársak, a családtagok és barátok hozzá fűződő viszonyait, Györgydeák-képét is igyekezett begyűjteni. Jól tagolt könyve nemcsak Györgydeák nyomórzó alkotói módszerét, hanem ezeket a nyomhagyásait is számításba veszi. Érdeme, ahogy meglátja a lényegi hasonlóságokat Györgydeák és Hannelore Baron New York-i művész alkotói világa között, és ezzel is jelzi a különösnek, egyedinek látott balatonkenesei művész nemzetközi kontextualizálásának lehetőségeit. Azt a szabálytalanságaiból, behatárolhatatlanságaiból adódó szellemi tágasságot, nyugtalanságot, ami miatt annyira vonzódtak munkáihoz és személyéhez a hozzá hasonlóan köztes területeken mozgó, egyedi utakat, élet- és művészi megoldásokat kereső barátai. Ennek a tágasságnak a dimenziói akkor sejlettek föl igazán, amikor a felsőörsi művésztáborban vagy ritka külföldi tartózkodásai során hozzá hasonlóan független alkotók közegébe került. A kétnyelvű, vizuálisan is igényes kötet ebbe az irányba is nyitást jelent.

Az évtizedekig velünk együtt élő Györgydeák ugyanakkor messze nem futotta ki magát képzőművészként. A tehetséggondozás, a művészetmenedzselés és voltaképpen az emberi kapcsolataink menedzselésének kezdetlegességei miatt, bizonytalankodásaink, óvatosságaink,

tehetetlenkedéseink, szűkkeblűségünk miatt, aminek velünk együtt ő is igencsak meghatározó részese volt persze, ennyi lett végül, ami összejött mégis az évek során.

Kész a leltár, kérdés most már, hogy mit kezdünk ezzel.

Ha Györgydeák műve az elkövetkező években, generációs társainak aktív életében nem kanoizálódik egyértelműen, regionális közösségünk saját vállalt és gondozott és megfelelően láttatott értékeként, akkor el fog porladni, darabjai ott lesznek néhány közgyűjtemény raktáraiban, egy-egy barát, alkotótárs, műgyűjtő magánközegében, többnyire vegyes, a műveket megszólaltatni alig tudó környezetbe zárulva. Egy-egy lakás falán, a megszokott helyen, egyre inkább dekoratív vagy reprezentatív funkcióban.

Valami átfogóbb, nagyvonalúbb kezdeményezésre és ennek megvalósítására lenne szükség, hogy az életmű folyamatosan dialógusban lehessen velünk.

Ezért is volt fontos az évfordulós kiállítás 2018-ban, ezért nagy jelentőségű Tóth Eszter monográfiája és a róla való beszéd, szakmai összefüggésekbe helyezése, a könyv bemutatója, a könyvről és a bemutatóról megjelenő írások, újságcikkek. Ezért értékesek Tolnai Ottó időnkénti megszólalásai Györgydeák-ügyben, a *Nem könnyű* című kötetének Györgydeákra kifuttatott címadó verse különösen, a maga indázásaival, kapcsolódásaival, azzal, ahogy megérezte a természetbe ágyazottságnak, a kiszolgáltatottságnak, a nyersességnek a vadszagát. És kellene az ilyen összeállítások, mint amilyen most ez kíván lenni a *Tempevölgyben*, évfordulóktól, dátumoktól függetlenül. Ezért érdemes a figyelmünkre Batai Sándor munkálkodása Györgydeák körül az online térben bármikor elérhető *Képirás* honlapon (<https://kepiras.com/szerzo/gyorgydeak-gyorgy/>), a Györgydeákkal foglalkozó, itt publikált írások sora. A *Séd* folyóirat és Géczi János figyelme. Bartuc Gabriella írásai ott, ahol épp írnia adatik. Gopcsa Katalin munkálkodása az életmű és a pályaalakítás körül a kezdetektől mostanáig tévében, kiállításon, katalógusszövegben. A veszprémi Művészetek Háza vállalásai és együttműködése a ritkán megszólaló, de minden jó szándékra tette készen reagáló Ujj Ágnessel. A mindig szem előtt lévő Györgydeák-szoba Mészáros Zoltán Oliva éttermében! Durst Gyuri máig ható távoli figyelme és mások törekvései, sorolhatnánk, a családtagok, a pozíciókban lévő és azoktól szabad barátok tapintatos tenni akarása. Mindenki magáénak érzi az ügyet, de egyikünk sem szeretné kisajátítani...

Pedig csak egy kicsit nagyobb fordulatszám kellene még, ahogy kellett volna Gyuri életében is, hiszen mennyi lehetséges megbízás nem jutott el az ötletig sem, és mennyi ötlet megmaradt csak saját elképzeléseként, pedig ami megbízást kapott, milyen jól megoldotta őket, alkalmazott grafikai munkákat végzett, újságokat tervezett, könyveket illusztrált, évről évre készítette a Mediawave díjazottjainak adományozott nagyszerű madárszobrait. Tervezhetett volna bábokat, készíthetett volna díszletet, és persze legfőképpen segíthettük volna a műveinek a felfuttatását, őt és egymást inspirálóbb közeg alakítását... – csak valahogy nincs meg az az erő, amivel Münchhausen báró módjára a saját hajunknál fogva kihúzhatnánk magunkat a mocsárból.

További reflexiós alkalmak kereteinek kialakítására volna szükség, állandó kiállításra, például egyetlen nyitott Györgydeák-sarok létrehozására valamelyik hozzá kötődő intézményben, időről időre cserélődő képeivel és tárgyaival, egy jó kis portréfilmmel, az ezekről szóló beszélgetésekkel, jóleső ritmusban, az intézményesülés formalitásai nélkül. Vagy az intézményesülés formalitásaival akár, felvállalva, a nagyközönség számára is megfogalmazva ezeket a közelünkben alakult vagy közelünkbe került jelentős életműveket, mint Szilágyi Lászlóé, Kovács Endréé, Kádár Tiboré – a sor folytatható.

Amit most nem csinálunk meg, az nagy valószínűséggel később sem lesz megcsinálva, az utókor, az a tehetetlenség szinonimája, azt, amit mi tudunk, láttunk, ahogy mi értjük és értékeljük ezeket,

azt mi tudjuk elmondani, az utókor, ha szól, akkor leginkább önmagáról fog szólni, és akkor fog velünk párbeszédet folytatni, ha mi előbb elmondjuk neki, amit mi gondolunk. Nem olyan biztos, hogy az utókor olyan nagyon okos és körültekintő lesz, hogy magától mindent helyretesz és helyrehoz, amit mi elrontottunk vagy elmulasztottunk.

Mindezt persze a legkisebb kenetteljesség és fontoskodás nélkül illene, lazán s ugyanakkor komolyan véve magunkat, „fölkelsz és mezitláb / átmész, ahogy a csillag megy az égen” (Parti Nagy), átmész – bárhová, az önmagára kényelmesen rákönyöklő veszprémi várba, a múzeumba

berendezkedett múzeumba, a hiányok kenesei helyeire vagy a felsőörsi táborok, a megnyíló és bezáruló kiállítások helyeire – igen, például meg kellene rajzolni Györgydeák térképét is, elmondani a történeteit, történeteinket, egy hely kellene tehát, György-napokon találkozni mindazokkal, akiket a művészete és a barátsága annyiszor összehozott. Egy Györgydeák György Tehetséggon-
dozó Műhely esetleg?

Vagy mondogatjuk tovább, hogy teher alatt nő a pálma?